

Huvitavat Parkinsoni tõve ajaloost.

Medea Kõrv, Tartu

Vanima teate Parkinsoni haigusest on meile jätnud Rooma arst Claudius Galenos (113-200 pKr). Ta on kirjeldanud treemorit.

Keskajast pärineb parkinsoni-ilmingute kirjeldus Leonardo da Vincilt: “On inimesi, kelle vaim ei suuda ohjata keha liigutusi, ehkki nende jäsemed värisevad pidevalt.”

Väga pikk ja põhjalik parkinsoni-tunnuste kirjeldus on talletatud kirjades, mida paljude aastate jooksul on saatnud Wilhelm von Humboldt (1767 - 1835). See mitmekülgne kuulus saksa teadlane, mõjukas diplomaat, Goethe ja Schilleri sõber, Berliini ülikooli asutaja (see ülikool kannab praegugi tema nime) oli väga produktiivne kirjajutaja. Temalt on säilinud praeguseni üle 8000 kirja ja artikli. Meile pakuvad huvi need kirjad, mida ta saatis Viinis elavale daamile Charlotte Diedele. Nad vahetasid oma ideid ja elufilosoofiat. Võimalik, et tegemist oli ka platoonilise armastusega (Humboldt oli siis lesk). Pärast Humboldti surma kirjutas daam need kirjad – “Briefe an eine Freundin“ (kirjad ühele sõbratarile). Muu kõrval on kirjades väga palju juttu Humboldti tervisest, ta kirjeldab väga põhjalikult kuue aasta jooksul toimunud muutusi, mida märkab enda juures.

Humboldt ei pea oma vaevusi ja muudatusi keha funktsioonides mitte haiguseks, vaid VANADUS ilminguteks. Ta rõhutab korduvalt, et tal on hea tervis ja piisavalt jõudu. “Mul on kahju, et kirjutan nii ebaselgel viisil ja panen oma tuttavad raskesse olukorda. Ma püüan kirjutada korralike tähtedega, rea algul on tähed suured ja ilusad, rea lõpus aga kitseldus. Vanadus teeb mu sõrmed tõrksaks (ta on 62 - aastane). Mitte, et mu silmad või nägemine oleks halb, vaid mu käsi on nõrk. Sama tunnen ma teiste peente tegevuste puhul, nagu nõõpide sulgemisel, lehekülgede keeramisel. Aga raskusi tõsta ma jõuan.”

Paar aastat hiljem: “Tunnen kätes ja jalgades ebameeldivat värinat, mis siiski käimist ei mõjuta. Vahel värin tugevneb, siis annab jälle järgi. Kõige tugevam värin on söömisel ja kõnelemisel, ka erutuse korral. Kõik mu tegevused on muutunud väljakannatamatult aeglaseks ja kohmakaks.”

Ta oli teadlik oma kehahoiu muutustest: “Peegli ees seistes pidin naerma hakkama, kui nägin kena 65-aastase inimese nägu ja selle juures oma kõverat keha.” Hiljem siiski: “Mu näol on mask. Mu kõnd on lohisev. Ja kõik see on ENNEAEGSEST VANANEMISEST.”

Wilhelm von Humboldti intellekt jäi endiseks kuni suurmehe viimsete hetkedeni. Ta suri 1835. a. kopsupõletikku. Siiski oli tal keha selleks ajaks haigusest puretud. Ta teadlasest vend Alexander on kirjutanud, et enne surma ta kõhnus, omastele tegevat muret ta liigutuste aeglus, keha kõverus, hääle kõlatus ja värin.

Berliini Preisi Kultuuri Muuseumis on säilinud skulptor Drake voolitud kipskuju Humboldtist vanema eas – sellel on kujutatud selge parkinsonihaige kehahoiak. Wilhelm von Humboldti enesevaatlused langevad kokku klassikalise Parkinsoni haiguse kirjeldusega. Pole kahtlust, et Humboldt põdes Parkinsoni haigust. Sellal haigust aga veel ei diagnoositud. Ometi oli Inglismaal juba 18 aasta eest avaldatud James Parkinsoni raamat “Essee värihalvatusest“ /*An Essay on the Shaking Palsy*/ (1817). Selles kinnitab ta, et tegemist on haigusega. Raamat sisaldab kuus põhjalikku haigusjuhu kirjeldust. James Parkinson peab haiguse põhjuseks alkoholi tarbimist, niiskeid elu- ja tööruume, psühhotraumasid mädaseid protsesse seljaajus. Raviks on plaastrid, mähised ja klistiir. Nõnda olid siis lood teadusinfo levikuga. Tegelik

tekkemehhanismide avastamiseni kulus veel üle 100 aasta, täpseid põhjusi ei teata siiani.

Parkinsoni tõbi sai tuntuks ja hakati laiemalt diagnoosima alles 19. sajandi lõpul, esimese riigina Prantsusmaal; haiguse nimetas Parkinsoni tõveks Prantsuse neuroloog Charcot.

Millal Eestis haigust esmakordselt diagnoositi, ei ole teada. 1920. aastal asutati Tartu Ülikoolis küll iseseisev neuroloogia õppetool asukohaga Maarjamõisas. 1950. aastal tehti siin esimene operatsioon Parkinsoni tõve raviks.

Eesti rahvas ja laiem avalikkus ei teadnud haigusest midagi. Ja mitte ainult rahvas. Pean selle näiteks üht lookest, mida lapsena lugesin M. Kampmanni "Kooli lugemisraamatust":

Talupere sööb laua taga. Keset lauda asuvast suurest kausist tõstavad laua taga istujad oma lusikaga suppi või putru suu juurde. Ainult vanaisa istub eraldi ahju taga ja sööb väikesest puukausist põlvedel. Miks vanaisa ei söö meiega koos lauas, küsib terane pojapoeg. Vanaisa tilgutab toitu lauale, sest käsi väriseb, vastab noorperemees. Mõne aja pärast näeb noorperemees, kuidas ta lemmik noaga mingit puutükki vestab. Mida sa teed, pojake, küsib isa. Supikaussi sulle, kui sina vanaks saad ja värised, vastab poeg.

Küllap ka möödunud sajandi alguse haritlane Mihkel Kampmann pidas vanaisa värinaid vanaduse märgiks. Aga mõtlemisainet lookeses on laiemaltki, mitte ainult arstidele ja mitte ainult haiguse seisukohalt.